

OPLEVELSEN AF EN K A T A S T R O F E

To psykologer har på baggrund af hændelserne i Seest i 2004 undersøgt de psykosociale følger af fyrværkerikatastrofen. Der var overraskende svar på spørgsmålet om, hvad de implicerede havde oplevet som 'det værste'.

Beboerundersøgelsen har givet os en lang række data om symptomatologi og traumatiseringsgrad. Men vi har også fået svar på, hvordan de subjektivt oplever katastrofen og dens efterforløb, hvad de tænker og er optaget af, hvad der påvirker dem, hvilke behov de har, og om de er blevet opfyldt.

I den kvalitative del af undersøgelsen spørger vi: "Hvad var det værste, du oplevede i forbindelse med katastrofen og dens efterforløb?" "Hvad var det bedste eller mest glædelige, du opleve-

Undersøgelse og rapport

Artiklen er anden del af tre om Seest-katastrofens psykosociale følger. Første del stod i Psykolog Nyt 8/2006.

Artiklen er baseret på undersøgelsen "Beboerne 3 måneder efter". Undersøgelsen er gennemført af artiklens forfattere og afsluttet februar 2006. Den fandt sted tre måneder efter katastrofen. Der deltog 516 beboere (265 kvinder og 251 mænd) over 18 år. Besvarelsesprocent: 51 %. I kontrol-gruppen fra Kolding-forstaden Bramdrupdam deltog 119 personer. Besvarelsesprocent: 55 %.

I spørgeskemaet anvendes undersøgelsesredskaberne: Harvard Trauma Questionnaire (HTQ). The Crisis Support Scale (CSS). Trauma Symptom Checklist (TSC). General Health Questionnaire (GHQ-30). Revised Adult Attachment Scale (RAAS). Hertil en række spørgsmål om demografi, omstændigheder ved eksplosionen og evakueringen, tidligere traumatiske hændelser mv.

Rapporten "De psykosociale følger af fyrværkerikatastrofen i Seest. Del 1 – Beboerne 3 måneder efter". Psykologisk Skriftserie, vol. 27, No. 2, Aarhus Universitet, 2006, kan købes fra Psykologisk Institut: ingrid@psy.au.dk, telefon 89 42 49 00. Pris: 50 kr. Rapportens sammenfatning og en oversigt over forskningsprojekterne kan ses på www.beredskabspsykologen.dk under punktet "Fyrværkerikatastrofen i Seest".

de i forbindelse med katastrofen og dens efterløb?" Og i slutningen af det spørgeskema, vi benyttede, gives der mulighed for at fortælle om, hvad man i øvrigt synes er vigtigt at få frem.

Optakt: containerbrand

Beboerne tættest på fyrværkerifabrikken oplever en utryghed, som bliver til frygt, da de to containere eksploderer og evakueringen bliver intensiveret. Flere oplever afmagt og rådvildhed:

"Det værste var de to eksplosioner ca. kl. 15.30. Da var jeg hjemme i huset

med mine to drenge på 11 og 15 år. Vi var meget bange, det regnede med fyrværkeri ned over vores hus, så vi turde ikke gå ud. Men turde heller ikke være inde i huset. Vi blev heldigvis evakueret ca. kl. 15.40."

Andre er alene hjemme med et lille barn eller har brug for hjælp på grund af alder eller sygdom. Mange skolebørn plejer selv at gå hjem, og forældrene har dem i deres tanker og forsøger at kontakte dem:

"Det værste var, at jeg ikke kunne få fat i min datter, efter at jeg havde hørt,

at der var brand i fyrværkerifabrikken. Hun er 12 år og går hjem fra skole, og hun var alene hjemme ca. en halv time inden min mand kommer hjem."

Nogle forlader deres hjem på baggrund af meldinger i regionalradioen, Kanal 94, mens andre bliver evakueret af politiet. Ikke alle er indstillet på at blive evakueret, men eksplosionerne understreger alvorren. Enkelte afventer en direkte og konkret opfordring:

"Værst var uvisheden! Blandt andet da det første brag cirka kl. 16,00 sker. Derefter, at følge ulykken i radioen og ▶ ▶ ▶

- ► ► høre, hvor tæt på evakueringen kom på uden vi fik noget at vide.”

Det store brag

Kl. 17.42 lyder sirenerne for anden gang, og tre minutter efter kommer tre voldsomme eksplosioner, som får det hele til at ryste, og luften fyldes med fyrværkerirester, murbrokker og tonstunge bygningsdele. Langt de fleste beskriver ”Det store brag” som noget af det værste, og adskillige oplever frygt, afmagt, og livsfare:

”Vi var alt for tæt på da den store eksplosion kom. Jeg havde min syvårige søn i hånden, og vi løb alt hvad remmer og tøj kunne bære. Vi var i ”cirkel C” (ca. 300 m fra fabrikken, *forf.*), da det sprang, og vi kunne se ilden hen over vores hoveder, inkl. alle de store fragmenter, der var i luften. Jeg var sikker på at vi ville få det hele i hovedet.”

”Vi troede at nu var det slut, nu dør vi. Hele huset rystede helt vildt, og vi blev kastet til jorden. Larmen var ubeskrivelig. Lofterne i huset faldt ned, og en rude blev knust med en betonsten.”

”Døren og jeg blev sprængt ind, dernæst røg al lyset; der var en sønderrivende larm omkring én, og alt var lyst op udenfor af al det ild, som fløj gennem luften. Det værste var dog følelsen af afmagt og hjælpeløshed over for sine børn. Både min mand og jeg selv troede, at nu ville vi dø! Vi kunne høre, hvordan alting omkring os gik i stykker, og vi mærkede hvordan huset rystede.”

Umiddelbart efter

Det store brag er en voldsom påvirkning, som igangsætter en række tanker, følelser og handlinger:

”Frygtede, at mindst 100 brandmænd var døde.”

Samtidig er der et presserende behov for at få (telefonisk) kontakt med familien:

”Jeg troede, at mine forældre og mine tre børn stod i vores indkørsel på X-vej under de store eksplosioner ca. 17.45. De minutter, der gik, til jeg igen kom i kontakt med dem, kan jeg slet ikke huske klart.”

”Jeg opholdt mig hos min mor i X-gade (uden for Seest, *forf.*) sammen med min datter på ni år. Vi kunne fra første sal i min mors hus se det kæmpe lyshav efter ”det store brag” kl. 17.45. I mine tanker forestillede jeg mig, at omtrent hele Seest sprang i luften. Jeg så for mit indre, hvordan min mand helt eller delvis var smadret tillige med naboer og deres børn, som alle befandt sig i området.”

Knap en fjerdedel kommer i telefonisk kontakt med hinanden inden for én time, den næste fjerdedel inden for to en halv time. En fjerdedel er fysisk genforenet i løbet af tre timer, mens i alt tre fjerdedele er sammen i løbet af seks timer. Mange oplever uvisheden og frygten, hvor det bedste er at få kontakt og være sammen igen, mens endnu flere glæder sig over, at familien kom ud i tide og er uskadede:

”Det bedste var at min kone og søn er hos mig og vi har livet i behold.”

Flere undrer sig på dette tidspunkt over, at de ikke er evakueret, og føler sig glemte og svigtet:

”Jeg synes, det er mærkeligt, at vi ikke havde fået besked på at komme væk fra huset, ligesom de andre. Vi fik først besked kl. 18.30, da brandmænd kom og

bad os forlade huset. Da var det jo for sent.”

Evakueringsfasen

I løbet af få timer er 2000 blevet hjemløse, afhængige og har (delvist) mistet kontrollen:

”At måtte forlade sit hjem betingelsesløst, tomhændet, kun med det tøj, du gik i. At være ’flygtning’ i sit eget land, at være bange for fremtiden, at være toltalt uden indflydelse på egen situation. At være helt afhængig af andre og deres bestemmelser. At blive ”glemt”, for

livet gik jo videre for alle andre i Kolding.”

”Jeg var væk hjemmefra i to dage, det var værre, end jeg havde forestillet mig.”

Ikke alle er enige i politiets dispositioner om at evakuere og afspærre området:

”At vi ikke måtte bo i vores hus. Vi havde været der kl. 20, og efter min mening uden fare.”

Ét er at være evakueret, noget andet er uvisheden om husets tilstand, som uden sammenligning er dét, som langt

de fleste oplever som det værste:

”Det var simpelt hen forfærdeligt ingenting at vide, om vores hus var væk eller ødelagt, og ikke kunne komme hjem, men det var forståeligt.”

I løbet af få timer har beboerne fået styr på familien og vished om, at de alle er uskadede. Men kæledyrene er ladt tilbage, og for ejerne er tanken om, hvordan de klarer sig, det værste:

”At jeg ikke kunne få vished om min katts tilstand. At jeg ikke fik lov til at for-dre og trøste katten.”

Mange oplever, at det bedste er den

hjælp, støtte og opmærksomhed, de får fra venner og familie. De fleste bliver taget imod med åben arme og oplever hjælp i stort og småt:

”At venner og bekendte sms’ede for at høre, hvordan vi havde det både under og efter katastrofen. At der efterfølgende næsten altid har været nogen at snakke om oplevelsen med.”

Selv fjernere bekendte og ukendte mennesker handler altruistisk, og flere fremhæver betydningen af den sympati, hjælp og opmærksomhed, som de modtager: ▶ ▶ ▶

► ► ► "At vi fik rigtig mange tilbud om at overnatte hos mennesker, vi ikke har haft kontakt til i flere år."

Politiet afholder dagligt informationsmøder, hvilket er et initiativ, som opleves meget meningsfyldt og omtales rosende.

Hjemkomsten

Efter to dage kan de første vende hjem. De fleste oplever, at det er af stor betydning at kunne konstatere, at huset er beboeligt og kun har mindre skader:

"At vores hus ikke var brændt, og at de fleste personlige ting ikke er særligt skadet."

Andre oplever det modsatte:

"Uvisheden. Om man havde et hjem eller ej. Dernæst at komme hjem og se, at det havde man ikke."

Mange er vidne til andres tab og er tæt på deres sorg, afmagt og frustration:

"Busturen ind i katastrofeområdet på fjerdedagen var en slem oplevelse. Det at se naboer og gode venner bryde sammen, når bussen kørte forbi deres hus (ruin) gør et stærkt indtryk."

"Kunne ikke glæde sig over, at vort hjem var så lidt beskadiget, når man vidste, hvad der var sket for mange af de beboere, vi havde mødt efter katastrofen."

Afspærringen bliver opretholdt i to dage for at give beboerne ro. Efterfølgende nævner enkelte katastrofeturisme og manglende pli som problematisk:

"Om søndagen, da de fleste veje blev åbnet, var der mange mennesker, der kom hertil for at kigge. Det syntes jeg var strengt. Følte mig som udstillet – og

jeg følte meget med dem, der var hårdt ramt."

Reparationsfasen

Hvad skal der nu ske med familiens skadede hus? Forsikringsselskabernes vurdering spiller en væsentlig rolle for de følgende beslutninger. Beboerne har ingen andel i skyldsspørgsmålet og forventer, at retfærdigheden vil ske fyldest: at de får et repareret eller nyopført hus svarende til det gamle. Hvor dette er tilfældet, fremhæves forsikringsselskabernes hjælp og behandling som det bedste:

"At mit forsikringsselskab ringede på min dør, ti minutter efter at jeg kom hjem, og spurgte, om der var noget, de kunne hjælpe med."

Men endnu flere angiver den modsatte oplevelse, for hvem kontakten til forsikringsselskabet tydeligvis er en belastning:

"Efterfølgende konfrontation med mistænksomme, afvisende og ikke forstående forsikringsfolk."

"Det værste i vores situation er nok den magtesløshed, man har, når man står med sit forsikringsselskab. Huset bliver godt nok lappet sammen. Limet her og der indvendig. Bygget op med nye mursten her og der, det ligner et skakbræt. Det vil altid være et repareret hus fra Seest. Man får følelsen af, at vi selv er skyld i ulykken, men det er jo ikke os, der legede med tændstikker."

"Forsikringsselskabets behandling af os var en større belastning end selve katastrofen."

Som forsikringssagerne afsluttes, rejser sig et nyt tema i den næste fase: igangsættelse af henholdsvis reparationsar-

bejde eller nyopførelse af huset. Alle har set frem til dette, men flere oplever det alligevel som det værste. For det medfører problemer, bøvl og usikkerhed og for nogle genudflytning og genhusning. Stress, frustrationer og afmagt fylder en del, for der er meget at forholde sig til – og magter man det:

"Kæmpe stressfølelse – der var titusind ting, vi skulle tage stilling til, samtidig med at vi igen skulle have et nyt hjem til at fungere."

"Det lyder så nemt, når vore huse skal repareres ind- og udvendig: forsikringen betaler. MEN: vi skal bo i støvet, rodet, murbrokker, tapet ned og op igen. Møbler ud og ind. Skabe tømmes, opbevares i andre rum. Rod i flere måneder."

"Da vi valgte at bo i to rum, mens huset blev sat i stand, tænkte vi ikke på, hvordan det ville blive at komme hjem hver dag, hvor ingen af naboerne har været der. Man føler sig hver dag temmelig ensom, når næsten alle husene på ens vej er ubeboede."

Flere giver udtryk for træthed, udmattelse og er belastet af tanker om fremtiden og økonomien:

"De huse, som ikke bliver opbygget på ny, i de stærkt beskadigede områder, vil miste stor værdi. Kan det være rigtigt, at disse beboere selv skal betale for denne tabte værdi?"

Den efterfølgende fase

Fyrværkerikatastrofen har mange alvorlige konsekvenser. Men den kan også

ses i det lys, at det kunne være gået rigtigt meget værre, og adskillige er lettet over, at der ikke er flere tilskadekomne eller døde:

”Glæden over at alle undtagen én slap med livet i behold – et mirakel.”

Adskillige udtrykker stor glæde over det samlede beredskabs indsats, men der er også kritik af politiske, statslige og kommunale initiativer:

”Al den støtte og opbakning, vi blev lovet i starten, har vi ikke oplevet.”

For nogle er katastrofen en anledning til at kigge i bakspejlet til den gang, da der var høring i forbindelse med fyrværkerifabrikken udvidelse. Her oplever de, at myndighederne svigtede:

”Det har været rystende at tænke på, at myndighederne fuldstændig afviste de mange underskrifter og protester, som beboerne afgav for ca. fem år siden. Vi tænkte alle på den frygtelige katastrofe i Holland, og det viste jo med al tydelighed, at frygten var berettiget.”

Fyrværkerikatastrofen har heldigvis også haft positive konsekvenser; blandt andet på sammenholdet i lokalsamfundet:

”Naboerne stod sammen i forløbet, og vi, der bor i området lige nu, snakker mere sammen.”

Ligeledes oplever flere styrkede bånd i familien, personlig vækst, og at de lærte noget om sig selv:

”Vi har lært at passe bedre på hinanden og være opmærksom på, hvordan de andre har det.”

”Jeg har fundet ud af, hvor stærk jeg er, hvis jeg skulle opleve en katastrofe igen.”

Desværre er der fortsat negative konsekvenser og fx forældre, der oplever afmagt og er vidne til deres børns følelsesmæssige reaktioner:

”Efterreaktioner hos mine børn (12+14), der slet ikke er overstået endnu.”

*Keld Molin, psykolog på
Psykiatrisk afdeling, Kolding Sygehus,
specialist i psykotraumatologi.*

*Ask Elklit, professor på
Psykologisk Institut,
Aarhus Universitet, specialist
i psykoterapi og psykotraumatologi.*